

امامت و رہبری در اسلام

غدیر سر آغاز جدیدی در تداوم انقلاب شکوہ مند اسلام بود .

در سال دهم هجرت پیامبر اکرم (ص) تصمیم گرفت با انبوهی از مسلمانان به زیارت خانه خدا برود، عزیمت پیامبر در میان قبایل مختلف مردم اعلام گردید و گروه عظیمی در مدینه گرد آمدند تا در انجام مراسم حج همراه او باشند و مناسک خود را از آنحضرت فراگیرند.

این حج تنها حجی بود که پیامبر (ص) پس از هجرت به مدینه انجام داد. این حج در تاریخ اسلام به حجة الوداع، حجة الاسلام، حجة الکمال، حجة التمام و حجة البلاغ موسوم گردید.

پیامبر اکرم (ص) همراه مهاجران و انصار و دیگر قبایل عرب، روز شنبه ۲۴ ذی قعدة الحرام (سال دهم هجری) به قصد حج، پیاده از مدینه حرکت فرمودند و سه شنبه هفته بعد وارد مکه شدند.

تعداد کسانی که افتخار حضور و ملازمت آنحضرت را در این سفر داشتند به ۱۲۰ هزار نفر می رسید. (۱)

پیامبر اکرم (ص) پس از ادای مراسم حج با جمعی که در ملازمت آنحضرت بودند، آهنگ بازگشت به مدینه منوره فرمودند.

در صحرای سوذان غدیر

روز ۱۸ ذیحجه، پیامبر و همراهان به منطقه‌ای در نزدیکی «جحفه» بنام «غدیر خم» رسیدند. در این هنگام فرشته وحی فرود آمد و با آوردن آیه ۶۷ از سوره مائده، پیامبر را به تبلیغ «امامت و رهبری» حضرت علی (ع) از طرف خداوند مأمور ساخت. (۲)

آن روز، روز بسیار گرمی بود و در اوج گرمای هوا، پیامبر اکرم (ص) قافله را از حرکت متوقف ساخت، تا دنباله کاروان فرارسید، و گروه‌های مقدم کاروان بازگشتند و نماز ظهر را با ۱۲۰ هزار نفر همراهان به جماعت خواندند، پس از ادای نماز، بر فراز منبر مرتفعی که از جهاز شتران فراهم کرده بودند، تشریف بردند، خدا را حمد و ثنا گفتند و از مردم به تبلیغ رسالتشان گواهی گرفتند، آنکاه فرمودند:

«خداوند مرا آگاهی داده که دوران عمرم سپری شده، و طولی نخواهد کشید که دعوت حق را لبیک خواهم گفت.. پس از درگذشت من، آیا بادوامانت گرانبھائی که در میان شما به ودیعت می‌گذارم چگونه رفتار خواهید کرد؟»

یکی از حاضران بانگ برآورد که یا رسول الله! آن دوامانت گرانبھاجیست؟ فرمود: کتاب خدا و عترت من که هرگز نباید از یکدیگر جدا شوند تا در حوض کوثر بر من وارد گردند هرگز بر آن دو پیشی نگیرید و از پیروی آن دو، باز نایستید و کوتاهی نکنید که هلاک خواهید شد.

۲- در این آیه خداوند می‌فرماید: «ای پیامبر آنچه از پروردگارت نازل شده، ابلاغ کن، اگر ابلاغ نکنی، رسالت خداوند را ابلاغ نکرده‌ای» از جمله مدارک و منابع مهم اهل سنت که تصریح می‌کند این آیه در مورد امامت و ولایت امیر مؤمنان (ع) می‌باشد کتاب‌های زیر است:

- ۱- الدر المنثور، ج ۲ ص ۲۹۸ - ۲- الخصائص، ص ۲۹ - ۳- اسباب النزول
- ص ۱۵۰ - ۴- فتح القدیر، ج ۳ ص ۵۷ - ۵- تفسیر کبیر، ج ۳ ص ۶۳۶ - ۶- الفصول
- المهمه، ص ۲۷ - ۷- روح المعانی، ج ۲ ص ۳۴۸ - ۸- تفسیر المنار، ج ۶ ص ۴۶۳
- ۹- ینایح الموده ص ۱۲۰ - ۱۰- شواهد التنزیل ص ۱۷۸-۱۹۳

آنگاه دست علی (ع) را گرفت و او را بلند کرد که همه او را ببینند و بشناسند ،
بقدری بلند کرد که سفیدی زیر بغل هردو نمایان شد. آنگاه با صدای بلند که همه حاضران
بشنوند، فرمود:

ای گروه مؤمنان چه کسی مولای شماست و بر اهل ایمان از خود آنها سزاوارتر است
(اولی بنفس)؟ گفتند: خدا و رسولش داناتر است.

فرمود: خداوند مولای منست و من مولای مؤمنین هستم ، و از خود آنها بر آنها
سزاوارترم. پس هر کس که من مولای او هستم ، علی نیز مولای اوست.
و افزود : بار خدایا ! دوست بدار آنرا که علی را دوست بدارد، و دشمن بدار آنرا که علی
را دشمن بدارد ، بار خدایا ! یاری فرما آنرا که علی را یاری کند و خوار گردان آنرا که
علی را خوار سازد. بار خدایا علی را محور حق قرار بده، که او هر کجا رود حق نیز به
دور او بچرخد.

آنگاه خطاب به حاضران فرمود: که علی را به عنوان «امیرالمؤمنین» تبریک
و تهنیت گویند و این واقعه را به غائبان ابلاغ نمایند. هنوز جمعیت پراکنده نشده بود که
بیک وحی فرود آمد و با آوردن آیه سوم از سوره مائده «اکمال دین و اتمام نعمت» را
اعلام کرد. (۳)

آنگاه حاضران به تهنیت و تبریک امیرمؤمنان پرداختند و پیش از همه «ابوبکر» و
«عمر» به پیشگاه او شتافته با جمله معروف: **بیخ بیخ لك یا امیرالمؤمنین...** انتصاب
امیرمؤمنان را به خلافت تبریک گفته اظهار داشتند که از امروز به فرمان خدا رهبر ما و رهبر
هر زن و مرد مسلمان گشتی. (۴)

۳- خداوند در این آیه می فرماید: «امروز دینتان را کامل نمودم و نعمتم را بر شما
اتمام نمودم و اسلام را برای شما به عنوان دین پسندیدم» (مائده: ۳) از جمله مدارکی
که در آن تصریح شده که آیه فوق روز عید غدیر و در رابطه با خلافت حضرت علی علیه السلام
نازل شده است، می توان کتابهای زیر را نام برد:

- ۱- الاتقان ج ۱ ص ۳۱ ۲- الدر المنثور ج ۲ ص ۲۵۹ ۳- تاریخ بغداد ج ۸ ص ۲۹۰ ۴- العمدة (ابن مغزلی) ص ۵۲ ۵- شواهد التنزیل ص ۱۵۶-۱۶۰
- ۶- المناقب ص ۸۰-۹۴ ۷- تذکرة الخواص ص ۱۸ ۸- فرائد السمطين ج ۱ ص ۷۳
- ۹- تاریخ ابن کثیر ج ۵ ص ۲۱۰ ۱۰- تفسیر ابن کثیر ج ۲ ص ۱۴

۴- در بیش از صد کتاب معتبر از کتب اهل سنت تصریح شده که ابوبکر و عمر نخستین

حسان بن ثابت به پیشگاه پیامبر رسید و پس از کسب اجازه، اشعار معروف خود را در مورد انتصاب آنحضرت به خلافت و ولایت بسرود. (۵)

* * *

این بود خلاصه داستان حساس و پراهمیت غدیر که بمناسبت وقوعش در سرزمین « غدیر خم » به غدیر خم موسوم شده و روز ۱۸ ذیحجه به « عید غدیر خم » شهرت یافته است .

با فرارسیدن عید غدیر امسال ۱۳۹۰ سال تمام از این رویداد تاریخی می گذرد. خداوند متعال به مسأله امامت و رهبری مسلمانان بقدری عنایت داشته که در آنروز گرم و سوزان، ۱۲۰ هزار نفر را در بیابان بی آب و علف امر فرمود که از حرکت باز ایستند و خبر ولایت امیرمؤمنان را استماع نمایند و آنحضرت را به امامت و ولایت تهنیت گفته ، خبر این جریان را به غائبان ابلاغ نمایند، و به این هم اکتفا نکرده، آیاتی از قرآن کریم را به این روز تاریخی و حادثه شگوهمند آن اختصاص داده است.

از این رهگذر مفسران، محدثان، و مورخان به اخبار غریر خم عنایت خاصی نشان داده ، خبر آنرا در کتاب های خود آورده اند ، حتی کتاب هائی را به این موضوع اختصاص داده اند، از جمله کتاب هائی که مستقلاً پیرامون این موضوع نوشته شده کتاب های زیر است:

۱- الولاية في طرق حديث الغدير، تأليف محمد بن جرير طبري، متولد ۲۲۴

متوفی ۳۱۰ هـ.

۲- بهمین نام کتاب ارزنده ای از این عقده متوفی ۳۳۳ هجری که حدیث غدیر را

با ۱۰۵ سند نقل کرده است.

→ کسی بودند که به حضرت علی (ع) با تعبیرهای مذکور در متن تبریک گفتند که ذیلاً به چند نمونه اشاره می کنیم:

۱- مسند امام حنبل ج ۴ ص ۲۸۱ ۲- تفسیر طبری ج ۳ ص ۴۲۸

۳- تاریخ بغداد ج ۸ ص ۲۹۰ ۴- کنز العمال ج ۶ ص ۳۹۷ ۵- فیض القدير ج ۶

ص ۲۱۸ ۶- البداية والنهاية ج ۵ ص ۲۰۹ ۷- فرائد السمطين ج ۱ ص ۷۷

۸- تفسیر کبیر ج ۳ ص ۶۳۶ ۹- تذکرة الخواص ص ۱۸ ۱۰- الفصول المهمة ص ۲۵

۵- متن اشعار حسان با شرح زندگی و شرح ایاتش در جلد دوم کتاب الغدير درج

شده است.

- ۳- من روی حدیث غدیر خم ، تألیف محمد بن عمر جمالی ، متوفی ۳۵۵ هـ که حدیث غریرا از ۱۲۵ طریق نقل کرده است.
- ۴- وبهین نام کتاب دیگری از محمد بن عبدالله شیبانی ، متوفی ۳۷۲ هـ .
- ۵- طرق حدیث الغدیر ، تألیف عبیدالله بن احمد انباری ، متوفی ۳۵۶ هـ .
- ۶- بیان حدیث الغدیر ، محسن بن حسین .
- ۷- طرق خبر الولاية ، علی بن عبدالرحمن قناتی ، متوفی ۴۱۳ هـ .
- ۸- یوم الغدیر ، حسین بن عبیدالله غضایری ، متوفی ۴۱۱ هـ .
- ۹- الدرایة فی حدیث الولاية ، مسعود بن ناصر سجستانی ، متوفی ۴۷۷ هـ در ۱۷ جلد .

۱۰- عدة البصیر فی حج یوم الغدیر ، محمد بن علی بن عثمان کراچکی متوفی ۴۴۹ هـ .

۱۱- حدیث الغدیر ، علی بن بلال مهلبی .

۱۲- بهین نام از منصور لالی رازی

۱۳- کتاب الولاية ، علی بن حسن طاهری کوفی .

۱۴- دعاء الهداة الی اداء حق الموالاة ، عبیدالله بن عبدالله حسکائی ، متوفی بعد از ۴۹۰ هـ .

۱۵- طرق حدیث الولاية ، محمد بن احمد ذهبی ، متوفی ۷۴۸ هـ .

۱۶- أسنی المطالب ، محمد بن جزری مقرئ شافعی ، متوفی ۸۳۳ هـ که حدیث غدیر را از ۸۰ طریق نقل کرده است .

۱۷- الرسالة الغدیریة ، عبدالله بن شاه منصور طوسی .

۱۸- حدیث الغدیر ، سید سبط حسن جایسی هندی به زبان اردو .

۱۹- العبقات ، میرحامد حسین هندی ، متوفی ۱۳۰۶ هـ که دو جلد عبقات را در بیش از ۱۸۰۰ صفحه به حدیث غدیر اختصاص داده است .

۲۰- معنی حدیث الغدیر ، سید مرتضی خسروشاهی ، متولد ۱۲۹۹ و متوفی .

۱۳۷۲ هـ

* * *

از همه مهمتر کتاب پراج «الغدیر فی الكتاب والسنة والادب» تألیف: محدث

بزرگوار و علامه عالیقدر مرحوم حاج شیخ عبدالعسین امینی ، متولد ۲۵ صفر ۱۳۲۰ و متوفی ۲۸ ربیع الاخر ۱۳۹۰ می باشد که بحق می توان آنرا دائرة المعارف بزرگ الغدیر

سال بیست و یکم شماره ۸

۵۵۶

نام نهاد.

الغدیر در ۲۰ جلد و در بیش از ۹۰۰۰ صفحه نگارش یافته که ۱۱ جلد آن در زمان مؤلف چاپ شده و دهه‌ها مرتبه تجدید چاپ گردیده است. برخی از مجلدات **الغدیر** به زبان‌های انگلیسی، اردو و فارسی ترجمه شده است.

این کتاب محصول ۴۰ سال کوشش و مجاهدت و مسافرت‌های پیاپی مؤلف بزرگوار به بسیاری از کشورهای جهان و استفاده از کتاب‌های خطی و چاپی کتابخانه‌های بزرگ جهان می‌باشد. (۶)

علامه امینی در کتاب **پراج** «الغدیر» حدیث غدیر را از ۱۱۰ نفر صحابه (۷) و ۸۴ نفر تابعی (۸) به ترتیب الفبای نقل کرده، سپس ۳۶۰ نفر از دانشمندان بزرگ اهل سنت را که حدیث غدیر را در کتابهای خود آورده‌اند به ترتیب قرن‌ها، از قرن اول اسلامی تا به امروز آورده است. اهل تحقیق می‌توانند به متن **الغدیر** ج ۱ ص ۷۳-۱۵۱ مراجعه نمایند. و ما فقط اسامی تعدادی از آنها را به عنوان نمونه می‌آوریم:

۱- تاریخ بخاری ج ۱ ص ۳۷۵

۲- خصائص نسائی ص ۲۲

۳- مستدرک حاکم ج ۳ ص ۱۱۰

۴- تاریخ ابن عساکر ج ۱ ص ۳۶۵-۳۸۴

۵- تاریخ ابن خلکان ج ۲ ص ۲۲۳

۶- الموجز ص ۲۶-۴۲

۷- تذکره الخواص ص ۵۶

۸- کامل ابن اثیر ج ۱۲ ص ۱۲۰

۹- الفصول المهمه ص ۲۳-۲۷

۱۰- ینابیع الموده ص ۳۱-۴۱

* * *

کوتاه سخن اینکه همه سیره نویسان، تاریخ نویسان، تذکره نویسان، راویان اخبار، مفسران قرآن، علماء کلام و... همه و همه به مناسبت رشته بحث خود از حدیث

۶- برای آشنائی بیشتر با عظمت علامه امینی به کتاب «حماسه غدیر» مراجعه

فرمائید.

۷- **الغدیر** ج ۱ ص ۱۴-۶۱   ۸- **الغدیر** ج ۱ ص ۶۲-۷۲

غدير و انتصاب حضرت امير مؤمنان (ع) به مقام رهبري امت از طرف رسول اكرم (ص) و به امر پروردگار، سخن به میان آورده اند. اينك از هر کدام چند نمونه:

از مورخان: بلاذري، متوفى ۲۷۹ در انساب الاشراف، ابن قتيبه متوفى ۲۷۶ در المعارف، طبرى متوفى ۳۱۰ در الولاية، خطيب بغدادى متوفى ۴۶۳ در تاريخش ابن عبد البر متوفى ۴۶۳ در الاستيعاب، شهرستاني در متوفى ۵۴۸ در الملل والنحل ابن عساکر متوفى ۵۷۳ در تاريخ دمشق، ابن اثير متوفى ۶۳۰ در اسد الغابه، ابن خلکان متوفى ۶۸۱ در تاريخش، ابن كثير متوفى ۷۷۴ در البداية و النهايه، ابن خلدون متوفى ۸۰۸ در مقدمه اش، ابن حجر عسقلانى متوفى ۸۵۲ در الاصابه و ....

از محدثان: امام شافعى متوفى ۲۰۴ (به نقل ابن اثير در نهايه)، امام حنبل متوفى ۲۴۱ در مسندش، ابن ماجه متوفى ۲۷۳ در سنن، قرمذى متوفى ۲۷۶ در سنن، نسائى متوفى ۳۰۳ در خصائص، ابو يعلى متوفى ۳۰۷ در مسندش، بقوى متوفى ۳۱۷ در سنن، دولابى متوفى ۲۲۷ در الکنى و الاسماء، طحاوى متوفى ۳۲۱ در مشکل الآثار و حاکم متوفى ۴۰۵ در مستدرک و ...

از مفسران: طبرى متوفى ۳۱۰، ثعلبى متوفى ۴۳۷، واحدى متوفى ۴۶۸ قرطبى متوفى ۵۶۷، فخر رازى متوفى ۶۰۶، ابن كثير متوفى ۷۷۴، جلال الدين سيوطى متوفى ۹۱۰ و ... در تفاسير خود در ضمن تفسير آيه ۳ و ۷ از سوره مائده. و از علمای کلام: قاضى ابوبکر باقلانى متوفى ۴۰۳ در «التمهيد»، قاضى عبدالرحمن ايجى شافعى متوفى ۷۵۶ در «المواقف»، عمر بن سعد تفتازانى متوفى ۷۹۲ در «شرح مقاصد» و علاء الدين قوشجى متوفى ۸۷۹ در «شرح تجريد» و ...

راه راست، راه اعتدال و میانه

است:

على (ع) می فرماید: اليمين و الشمال مضله والطريق الوسطى هي الجاده. «از راست و چپ رفتن، رويه گمراهی است و راه مستقیم و درست، راه میانه و «وسطی» است.»

سال بیست و یکم شماره ۸

بقیه از صفحه ۲۰

مترجمان سخنان او، اخذ و استخراج کردیم اکنون باید دید این نظریه تا چه حد درست و با برجا است؟ ما در مقاله آینده ثابت خواهیم کرد که نظریه دکارت، همان نظریه شکاکان در پوشش نو و تازه است و در حقیقت مکتب شک بار دیگر به شکل علمی زنده شده است.

۵۵۸